

Економско-финансијска криза из темеља је уздрмала европску конструкцију, прецизније њен најачи симбол и највидљивији успех - заједничку валуту еуро. ЕУ, као најсофистициранија међународна организација, прва економска и трговинска сила на међународној сцени (сабирајући све државе чланице), нашла се у једној од најозбиљнијих криза од свог зачетка. Година се завршила Европским самитом од 17. децембра, на коме је одлучено да се приступи новим изменама оснивачких уговора, чему је претходила политичка одлука о изменама Пакта за стабилност и раст. Међутим, крупне политичке одлуке тек чекају европске лидере у наредној години, од којих између осталог зависи и динамика интеграције Србије у ЕУ, као и степен опоравка наше економије.

Европска интеграција пати од два системска проблема. Прво, одлуком из Мастрихта, још 1993. године, ЕУ је отпочела крајњу фазу економске интеграције, која неизбежно садржи и крупне политичке импликације : увођење заједничке валуте. Међутим, увођење евра није било праћено формирањем политичке уније или макар образовањем "економске владе ЕУ". Друго, монетарна унија није била подржана усклађеном буџетском политиком и хармонизованим пореским системом. Када се јавио проблем јавног дуга, ЕУ није имала редистрибутивни механизам и инструменте прискакања у помоћ државама у тешкоћама , па су се налазила ад хоц решења. Једно од ад hoc решења, привремени стабилизациони фонд од 750 милијарди евра, биће у наредној години трансформисан у стални "европски монетарни фонд", управо поменути изменама оснивачких уговора. Почетком наредне године почеће и конкретније дискусије о форми и улози "економске владе" у ЕУ.

Европска интеграција пати од два системска проблема. Прво, одлуком из Мастрихта, још 1993. године, ЕУ је отпочела крајњу фазу економске интеграције, која неизбежно садржи и крупне политичке импликације : увођење заједничке валуте. Друго, монетарна унија није била подржана усклађеном буџетском политиком и хармонизованим пореским системом. Када се јавио проблем јавног дуга, ЕУ није имала редистрибутивни механизам и инструменте прискакања у помоћ државама у тешкоћама , па су се налазила ад хоц решења.

Јединствена валута иначе има и геополитичку позадину. Формирајући монетарну унију 1993. године, већина чланица ЕУ је сматрала да је то још један потез у циљу европеизације Немачке и осујећења њене самосталне амбиције. Кад већ њено уједињење није могло бити спречено, јер је било историјска нужност (друге европске државе су га само декларативно подржале), сматрало се да ће нарушена равнотежа снага бити избалансирана уколико се немачки мотор упрегне да ради у корист свих. У теорији је било довољно фабрике попут Volkswagena и Renault делокализовати у на пр. Шпанију и сви би били на добитку. Међутим, у међувремену се десило проширење на исток, па Кина, тако да сиромашније државе Европе нису постале радионице, већ потрошачи са кредитном картицом без лимита. Економски слабије државе су користиле структурне фондове ЕУ и без реалне основе уживале јефтине кредите, захваљујући приступу немачком високом кредитном рејтингу.

Наравно, грчка криза је показала кратковидост и неодрживост овакве стратегије. Јефтине кредити и европске донације нису довеле до истинског развојног искорака држава медитеранске Европе, већ су резултирале прикривањем суштинских проблема и одлагањем неопходних реформи. Изједначавање квалитета живота широм Европе било је привремено и до њега се дошло преко потражње, не преко понуде. Јефтин новац није довео до конвергенције медитеранских држава са северним, већ до све већег јаза у продуктивности и ефикасности. Кад се погледа све већи удео немачког извоза на европском тржишту, постаје јасно да евро није нивелисао разлике, већ их је управо учинио очигледнијим.

Глобална рецесија сузила је доступност кредита и приморала је инвеститоре да пажљивије читају појединачне националне економске индикаторе. Лоша макроекономска ситуација држава средње и јужне Европе значила је пад инвестиција, бекство капитала и изложеност синхронизованим спекулативним нападима. Узимајући у обзир да за сада оснивачки уговори ЕУ изричито забрањују спашавање државе еврозоне која не испуњава своје обавезе, логично је да је Грчка платила највећу цену ове нове ситуације, а ни Португал није у много бољој ситуацији. Узгред, јаче европске економије су чак профитирале на грчком дугу, јер су билатерални зајмови пласирани овој држави по камати од 5%, док на пр. Немачка и Француска прикупљају средства на међународном тржишту капитала по камати од 3,5%.

Од скоро је и Ирска стављена под својеврсно туторство Брисела и ММФ-а, не због лоше економске политике и буџетских дефицита, већ због фасцинације приватном штедњом и дерегулације банкарског сектора. Ирска је морала де факто национализовати своје хазардерске банке, па је се буџетски дефицит преко ноћи попео на 32% БДП у 2010. години. Ирска је чак месецима цинично подстицала своје банке да се масивно рефинансирају код Европске централне банке, међутим остале државе су увиделе

опасност од "заразе", а ЕЦБ је досадило да откупљује безвредне деривате ирских банака. Да сумирамо, грчки пример показује да неодговорно вођење јавних финансија може да угрози монетарну унију, док ирски пример говори да још већа штета може настати захваљујући моралном хазарду приватног сектора (финансијски мехур је пре интервенције ЕУ био четири пута већи од друштвеног производа целе земље) .

Будући да државе ЕУ имају различите политичке системе, економије па и геостратешке интересе, политичка или потпуна економска унија за сада је немогућа мисија. У овом смислу, два поменута системска проблема које носи ЕУ и њена монетарна унија не могу се разрешити на кратак рок.

Будући да државе ЕУ имају различите политичке системе, економије па и геостратешке интересе, политичка или потпуна економска унија за сада је немогућа мисија. У овом смислу, два поменута системска проблема које носи ЕУ и њена монетарна унија не могу се разрешити на кратак рок. Са друге стране, проблем јавног дуга Европска унија мора да решава у интересу опстанка евра, јер би евентуални распад еврозоне довео у питање саме темеље европске конструкције. Ипак, Европљани нису Латиноамериканци, нити је евро песо. Након првобитне конфузије, постало је јасно да ниједна земља чланица неће напустити еврозону, нити ће прогласити држави банкрот.

Судбина евра се више не доводи у питање, будући да је постигнута апсолутна сагласност политичких воља да се он брани по сваку цену, након што је Немачка разуверена да ЕУ неће постати "Европа трансфера" и након прећутног договора да ће Немачка, у замену за финансијску подршку, добити право да коригује економске политике слабијих карика монетарне уније. Символично је то што ће нова година почети управо уласком седамнаесте државе у еврозону, Естоније. Међутим, питање на који начин решити проблеме у вези јавног дуга (који је евро посредно индуквао) решаваће се и у 2011. години. Европски самит од 17. децембра поставио је ствари на добар колосек, али ништа није дефинитно решио.

Прво, одлука о новим изменама оснивачких уговора како би се фонд за финансијску стабилност учинио трајним механизмом само је начелне природе. Не знамо оснивачки капитал фонда, колико су реалне потребе за њим, да ли ће се састојати од гаранција или неких других инструмената, како ће тржиште реаговати на његово оснивање, по којој ће камати притицати у помоћ и пре свега, какве ће се мере тражити заузврат од државе корисника. Друго, одлука о пребацивању дела ризика на приватне инвеститоре прилично је контраверзна, јер у пракси ова колатерализација ризика од државног

банкрота представља ништа мање него репрограмирање и делимично отписивање дуга, што може да успаничи финансијска тржишта. Идеја да приватни инвеститори убудуће сносе део ризика је морална и праведна, али значи да гаранције суверених држава више нису довољне и да ће инвеститори наплаћивати још веће премије када буду откупљивали државне дугове.

Најинтересантнија је ипак најава француског председника Николе Саркозија да ће већ у јануару почети разговори "економској влади ЕУ", чији би основни задатак био смањивања јаза у конкурентности између држава чланица. Дефинитвно је јасно да у овако хетерогеној Европи аутоматски пилот у виду Европске централне банке и Европске комисије не може да сам управља авионом. Проблем је у томе што се не слажу сви са овом француском иницијативом, почевши од Немаца. Са друге стране, та економска влада, вероватно у формату шефова држава и влада еврозоне, биће пред огромним изазовом : координисати политику за 27 суверених држава у ситуацији када је европски буџет замрзнут (само расте за годишњу инфлацију). Уз јак евро, контролисану инфлацију и високу референтну камату, што су све циљеви ЕЦБ, није јасно како периферне државе могу да смање јаз у конкурентности са центром Европе.